

Participatiehandreiking

Bij het werken aan een mooi en sterk Fryslân hebben we elkaar als inwoners, maatschappelijke organisaties, marktpartijen en overheden nodig. Inbreng vanuit verschillende kanten zorgt voor betere plannen en oplossingen voor Fryslân.

De term die vandaag de dag voor dergelijke processen vaak wordt gebruikt is **participatie**. Deze handreiking is een hulpmiddel voor medewerkers van de provincie Fryslân bij het werken aan participatie.

Goede participatie is soms een hele puzzel. Een set waarden en uitgangspunten geeft hierbij richting. In de handreiking staat ook een bestuurlijk beoordelingskader voor participatie, het 'Participatiepeil'. Dit biedt houvast voor Provinciale Staten bij het bespreken van het democratisch proces rond opgaven.

Initiatiefnemers bij participatie

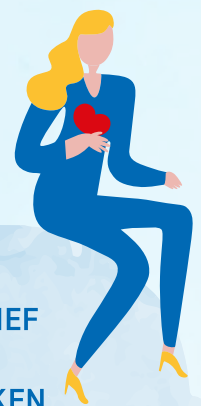
2

Met participatie wordt bedoeld: een proces waarbij inwoners, bedrijven, organisaties of overheden invloed uitoefenen op en werken aan collectieve vraagstukken, beslissingen of diensten.

Bij participatie kan het initiatief liggen bij inwoners zelf, die ideeën en plannen zoveel mogelijk zelf uitvoeren. Of de overheid neemt het initiatief om inwoners te betrekken bij de ontwikkeling of uitvoering van beleid.

De waarden en uitgangspunten in deze handreiking geven richting bij beide typen participatie.

Participatie
is voor mij...

« 'Wie het initiatief ook neemt, participatie draait altijd om het werken aan resultaten voor Fryslân.' »

»

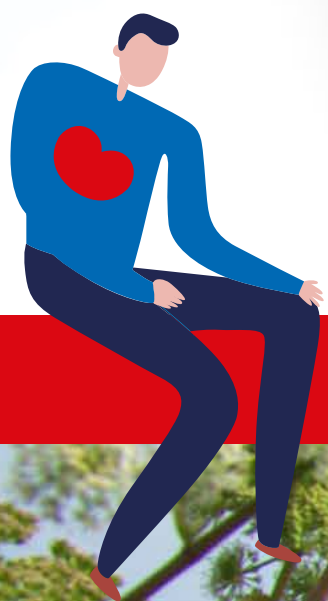
Participatiewaarden geven richting aan proces

Deze drie waarden geven aan wat de provincie Fryslân als gewenst, richtinggevend en waardevol ziet bij het werken aan participatie. En samen zijn ze de basis onder de provinciale visie op participatie.

TOEGANKELIJK

VERTROUWEN

HELDERE
VERWACHTINGEN

UITGANGSPUNTEN

Waarden gaan leven en geven richting als ze verbonden zijn aan de praktijk. In de vorm van acht concrete uitgangspunten zijn ze de basis voor het werken aan participatie.

1. Toegankelijk proces. Duidelijk moet zijn wat het doel en de opbouw van het participatieproces is, wanneer je mee kunt doen en wat er met de inbreng gebeurt. Het taalgebruik moet voor iedereen begrijpelijk zijn. De provincie spreekt inwoners zoveel mogelijk tweetalig aan, in het Nederlands en het Fries.

2. Bouwen aan vertrouwen. Met een open houding en vanuit vertrouwen gaan wij uit van wat mogelijk is. We luisteren en staan open voor meningen en ideeën uit de samenleving. We behandelen iedereen met respect en als gelijken. We willen zorgen voor meer diversiteit in participatie: letten op leeftijd, achtergrond en inkomens- en opleidingsniveau.

3. Aansluiten bij initiatieven en de praktijk. We sluiten aan bij initiatieven die de samenleving versterken, en geven aan wat voor de provincie belangrijk is. Bij participatie worden zoveel mogelijk lokale netwerken van inwoners, medeoverheden en andere partners in gebieden benut.

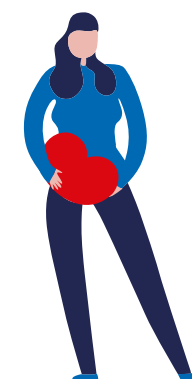
4. Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten geven richting. Provinciale Staten en Gedeputeerden Staten bepalen de proceskaders en beoordelen de opbrengst.

5. Werken als één overheid. Vanuit de verschillende verantwoordelijkheden werken we als overheden samen en benutten we elkaars kracht en kennis zoveel mogelijk.

6. Duidelijkheid over kaders en rollen. We maken inzichtelijk wat de kaders en provinciale verantwoordelijkheden zijn, zodat betrokkenen weten wat ze kunnen verwachten. We zorgen voor duidelijke afspraken over rollen en verantwoordelijkheden.

7. Herkenbare aanpak. Als de provincie zelf initiatiefnemer is, dan werken we op basis van een herkenbare aanpak. Basis hiervoor zijn de vier stappen die zijn beschreven in de Participatiehandreiking. De aanpak wordt concreet zichtbaar in startnotities, plannen en in de samenwerking met anderen.

8. Leren van de praktijk. De provincie wil weten wat goed werkt bij participatie en wat beter kan, door kennisuitwisseling, leren en evalueren.

Participatie kompas

Participatieaanpak maken in vier stappen

Vier thema's helpen je op weg om te verkennen wat er speelt, waarover samenspraak nodig is en welk samenspel past bij het initiatief of vraagstuk. Ze helpen om stapsgewijs een participatieaanpak te maken, als basis voor het participatieproces.

De vier onderdelen vormen géén checklist met verplicht uit te voeren stappen. Het is bedoeld als hulp bij het opzetten van een doordacht participatieproces.

Het is goed mogelijk dat je gedurende een participatieproces de vier stappen meerdere keren herhaalt.

1 | WAT

- Wat is het vraagstuk?
(Complexiteit, urgentie, wetgeving)
- Wat is het doel van participatie?
- Wat willen we bereiken in contact?

2 | WIE

- Welke belangen en motivaties spelen een rol?
- Wie raakt het?
- Wat is ruimte voor invloed?
- Wat gebeurt er met de inbreng?

4 | ORGANISATIE EN LEREN

- Wat is het tijdpad?
- Welke inspanning vragen we van betrokkenen?
- Welke kennis, expertise en middelen zijn nodig?
- Welke participatievorm is passend?
- Hoe gaan we leren van de praktijk: op proces en resultaat?

3 | SAMENSPEL

- Wie heeft welke rollen en verantwoordelijkheden?
Welke afspraken worden daarover vastgelegd?
- Ruimte voor delen van zeggenschap?
- Hoe sturen we op het democratische proces?
- Wat is de juridische verankering?

1. Wat speelt er?

A. WAT IS HET VRAAGSTUK?

- Op welk publiek probleem zoeken we een antwoord?
- Gaat het om een gestructureerd of ongestructureerd vraagstuk?
- Waarom is er nu actie nodig?
- Wat is de mogelijke impact op het gebied en de inwoners?

B. FASE IN HET PROCES

- Verkenning en agendavorming
- Ontwikkeling
- Uitwerking van plan of beleid
- Keuzes maken/besluitvorming
- Realisatie van plan of beleid
- Evaluatie

‘De participatiedoelen kunnen niet zomaar bij elkaar worden opgeteld, het is belangrijk ze goed tegen elkaar af te wegen en soms ook te prioriteren.’

C. DOELEN VAN PARTICIPATIE

1 | ZEGGENSCHAP: het vergroten van de invloed van inwoners en andere betrokkenen op de aanpak van collectieve vraagstukken.

2 | KWALITEIT VAN BELEID EN UITVOERING: kwalitatief betere plannen en resultaten voor Fryslân door kennis en inbreng vanuit de samenleving.

3 | LEGITIMITEIT: acceptatie vergroten, meer begrip voor politieke keuzes.

4 | BURGERSCHAP: vergroten betrokkenheid bij de samenleving en eigenaarschap, ruimte voor ontplooiing en samen leren.

TYPE VRAAGSTUK

Processen voor allerlei soorten vraagstukken

Vraagstukken en projecten verschillen van elkaar. Soms is er sprake van belangentegenstellingen. Participanten kunnen uiteenlopende normen en waarden hebben die zij van belang vinden of verschillende opvattingen over wat het probleem is. In zo’n geval is het belangrijk samen de tijd te nemen om te onderzoeken of samen optrekken als partijen relevant en zinvol is.

« ‘Het doel hangt samen met het vraagstuk en de fase in het proces.’ »

2. Wie raakt het?

Belangen en ruimte voor invloed

A. WIE RAAKT HET?

- Welke mensen of organisaties krijgen met het initiatief te maken?
- Wie krijgen kansen, wie ondervinden juist hinder of last?

B. RUIMTE VOOR INVLOED

- Wat ligt er vast (in wet- en regelgeving)? Is invloed mogelijk op het 'wat' of (alleen) op het 'hoe'?
- Op welke punten/thema's is samenspraak of samen antwoorden vinden mogelijk?
- Wat gebeurt er met de inbreng?

C. BEGRIP VOOR ELKAAR

- Waarom willen partijen meedoen?
- Welke ideeën zijn er?
- Wat is belangrijk voor de deelnemers en welke waarden spelen hierbij een rol?
- Welke beleving roept het initiatief op bij partijen?
- Welke belangen en motivaties delen partijen?

D. INFORMATIE DIE NODIG IS

- Welke inbreng is (in deze fase van proces) nodig? Denk aan argumenten, mogelijke oplossingen of keuzes.
- Welke informatie ontbreekt nog?

TIPS

Ga naar de plek van verandering

Begin met in beeld brengen wat je (met elkaar) al weet, door input op te halen bij experts en (ervarings-) deskundigen. Verdiep je in de (voor-)geschiedenis, in de verbanden met andere trajecten en de relaties en verbindingen die er op de plek zelf zijn. En ga op bezoek bij de mensen die worden geraakt door het initiatief. Hoe ervaren zij wat er op hun afkomt?

De goede vragen stellen

Participatie gaat over oprechte interesse, willen weten wat de ander beweegt en begrip hebben voor andere belangen. Denk na over de vraag die je stelt, en stel je eigen oordeel uit.

Motivaties

Maak samen een beeld van de belangen en waarden die partijen delen. Onttrafel deze om te komen tot een gedeeld doel. Dit kun je steeds op tafel leggen om te checken of het proces de goede kant op gaat of om bewust van plan te veranderen.

3. Samenspel

A. PROCESAFSPRAKEN MAKEN

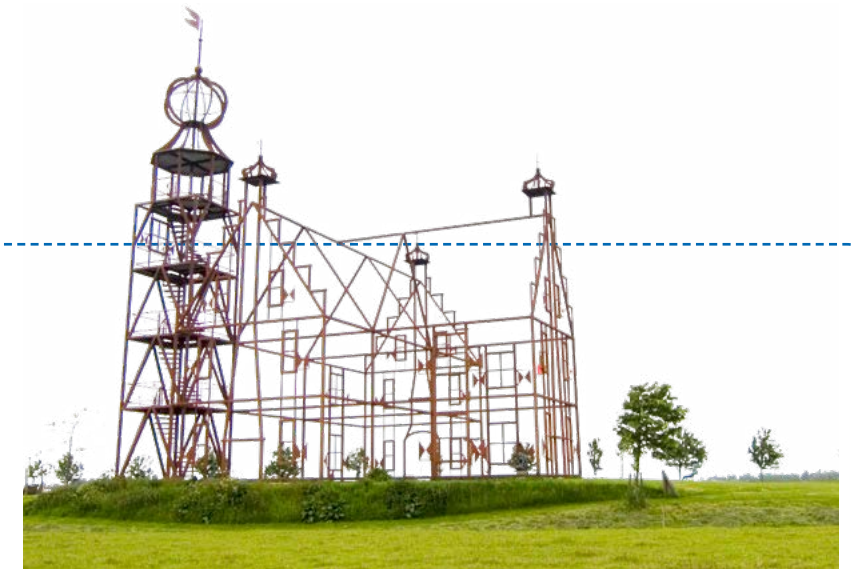
- Welke waarden en uitgangspunten gelden in het samenspel, wat mogen we van elkaar verwachten?
- Welke afspraken leggen partijen vast?
- Wie besluit waarover? Is er (bestuurlijke) bereidheid om zeggenschap te delen?
- Hoe wegen partijen tegenstrijdige belangen?

B. REGIE

- Wie stuurt waarop?
- Wie kan bijsturen?
- Wie kan de stekker eruit trekken?
- Wie is het bevoegde gezag?
- Hoe voorkomen partijen samen dat de overheid de regie van een maatschappelijk initiatief overneemt?

C. ROLLEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

- Wie voelt zich eigenaar?
- Wie regelt de participatie?
- Wie is verantwoordelijk voor uitvoering?
- Wat vraagt de initiatiefnemer van de Friese overheden?

D. DEMOCRATISCH PROCES

Hoe zorgen partijen voor een proces waarin ruimte is voor:

- Uitwisseling van perspectieven, voor- en tegengeluiden
- Allerlei mensen en organisaties om te kunnen bijdragen
- Begrip van het verloop van het proces en nemen van besluiten?

TIPS

Oefenen met gezamenlijke besluitvorming

Regionale samenwerking daagt de Friese overheden uit tot andere vormen van openbaar bestuur. Bijvoorbeeld door te oefenen met besluitvorming door meerdere besturen tegelijk of besluitvorming door de deelnemers zelf.

Persoonlijk en gericht op de praktijk

Vaak liggen inzichten in hoe het anders kan binnen handbereik. Werk met kleinere groepen aan

specifieke opdrachten, zodat iedereen de ruimte voelt om inbreng te leveren. En stel vragen die de betrokkenen aan het denken zetten over wat er in de praktijk al gebeurt en hoe je dat sterker kunt maken.

Openheid

Door deelnemers, ook niet direct betrokkenen, inzicht te geven in hoe het proces eruitziet en wat er met inbreng wordt gedaan, stel je hen in staat om mee te doen en te begrijpen waarom welke beslissing wordt genomen. Hoe doe jij dat in jouw proces?

Leren van het samenspel

Neem regelmatig samen de tijd om met elkaar te bespreken of het proces nog volgens de waarden en uitgangspunten verloopt.

4. Organisatie

8

A. INSPANNING DEELNEMERS

- Welke inspanning in tijd en gevraagde energie vraagt deelname van partijen (in deze fase)?
- Wat hebben de deelnemers praktisch nodig om mee te kunnen doen?

B. CAPACITEIT EN BUDGET

- Wie dragen financieel bij in het participatieproces?
- Welke kennis of expertise is nodig?

C. AGENDA EN PLANNING

- Welke activiteiten en ontmoetingen staan wanneer op de agenda?
- Hoe sluiten we aan op activiteiten van anderen?

D. WERKVORMEN EN ONTMOETINGEN

Welke werkvormen, ontmoetingen en (digitale) middelen passen bij het participatieproces?

TIPS

Online verzamelplek

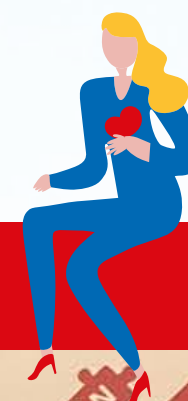
Breng alle informatie over het initiatief samen op een plek die voor iedereen toegankelijk is.

Vertellen met beelden

Gebruik naast woorden ook beelden om mensen te verbinden of het creatieve denken aan te wakkeren.

Inbreng op verschillende manieren

Zorg voor een mix van werkvormen zodat je op allerlei manieren inbreng kunt ophalen. Mix online discussie met ontmoetingen op locatie. En bekijk hoe je met werkvormen kunt aansluiten op de verschillende leefstijlen van mensen.

Participatie in Fryslân | In gesprek over waarden

Door met elkaar gesprek te gaan over participatiewaarden kom je erachter waar overeenkomsten liggen en waar beelden verschillen. Een gedeeld beeld over wat belangrijk is in de samenwerking draagt bij aan vertrouwen en een soepel proces. Ook als je al wat langer samen optrekt is het waardevol zo'n gesprek te voeren of te herhalen. De vragen op dit werkblad zijn een hulpmiddel voor het voeren van een waardengesprek.

Wat wil je bereiken met het gesprek?

Een waardengesprek kan verschillende doelen dienen:

- Met samenwerkingspartners komen tot een gedeeld beeld of gemeenschappelijke visie.
- Procesafspraken maken - met je team of met samenwerkingspartners - over wat je van elkaar mag verwachten.
- Toetsen of de manier van werken nog klopt met de participatiewaarden: handelen we nog volgens de waarden die we belangrijk vinden voor het samenspel?
- Input voor gesprek met het bestuur: wat betekenen de waarden voor de keuzes die we maken in de procesaanpak?

Met wie ga je in gesprek?

Een gesprek over participatiewaarden kun je voeren met allerlei mensen zoals buurtbewoners of samenwerkingspartners.

Voorbeeld aanpak waardengesprek

Kleine inleiding

Ga met elkaar in gesprek:

- Welke waarden vindt (bijna) iedereen belangrijk?
- Aan welke waarden geeft (bijna) iedereen een soortgelijke betekenis?
- Is er iemand die iets heel anders denkt/of voelt?
- Wat heeft de minderheidsstem nodig om zich aan te sluiten?
- Welke procesafspraken maken we op basis van de gedeelde waarden?
- Hoe trekken we met elkaar op?

Participatiepeil

10

Bij het bespreken van het democratische proces rond opgaven biedt het Participatiepeil Provinciale Staten houvast.

2 | WIE

- a. Waarop hebben betrokkenen uiteindelijk invloed gehad?
- b. Zijn de juiste mensen en organisaties betrokken?

1 | WAT

- a. Was het vraagstuk duidelijk?
- b. Zijn de proceskaders helder genoeg (geweest)?
- c. Is het doel van participatie bereikt?

3 | SAMENSPEL

- a. Waren rollen en verantwoordelijkheden duidelijk?
- b. Welke inspanning is gedaan om alle geluiden en belangen op te halen?
- c. Hoe is gezorgd voor een toegankelijk en inclusief proces?
- d. Wat heeft het samenspel opgeleverd?

4 | ORGANISATIE EN LEREN

- a. Hoe is in het besluit tegemoetgekomen aan argumenten van partijen?
- b. Hoe is terugkoppeling aan betrokkenen verlopen?
- c. Was het proces helder en doelmatig?
- d. Hoe hebben we geleerd van de praktijk: op proces en resultaat?

Colofon

Fotografie: Hans Jellema | Marcel van Kammen | Fotobureau Hoge Noorden | Streekwurk/DOM-methode (streekwurk.frl/wijzijndom.frl).

Vormgeving & Druk: Provincie Fryslân | **Info:** Siska van der Weij en Ypie Boersma

25 januari 2023

provinsje fryslân
provincie fryslân

In samenwerking met:

